

't Lemels Arfgoed

OPGERICHT 17 APRIL 1997

Jaargang 4, Nummer 2/8

December 2001

't Arfnieuws

Bijdragen Donateurs.

Per 1 januari a.s. doet de Euro zijn intrede. Het bestuur heeft zich in dit verband beraden op de jaarlijkse bijdragen van onze donateurs. Besloten is om zo dicht mogelijk te blijven bij de bijdragen van de afgelopen jaren en toch te komen tot ronde Euro-bedragen.

Ingaande het komende jaar zal een abonnement op het tijdschrift "t Lemels Arfgoed " (donateur) voor inwoners van Lemele minimaal € 5,- gaan bedragen en voor belangstellenden buiten Lemele minimaal € 7,50 in verband met portokosten.

U leest het goed: Er staat twee maal minimaal, het mag dus ook best wat meer zijn!

Opoe's jam

De actie van de lege jampotjes loopt goed. Vele dozen met jampotjes (veelal reeds ontdaan van etiketten, waarvoor onze bijzondere dank!) staan al weer opgeslagen in de schuur. We kunnen er echter - gezien het succes van de afgelopen Oud Hollandse markt – nog een flink aantal gebruiken. Denkt u er regelmatig even aan?

U weet het: Kortevelldsweg 2 of even bellen: tel.331250

Foto

In de vorige uitgave vroegen wij u naar de namen van mensen op de foto van het schapenscheren.(blz.11 van mei 2001) Helaas zijn hierop geen reacties binnengekomen. Is er niemand in Lemele/ Archem/ Dalmsholte die de personen herkent?

Verderop in dit nieuwe nummer een foto van een oud gebruiksvoorwerp.

Wie weet wat het is?

Dit keer geen prijsvraag, want we weten het antwoord zelf ook niet. Heeft u suggesties?

Donateuravond

De donateuravond op 31 oktober j.l. is een succes geworden. Voor het onderwerp van deze avond: “De geschiedenis van kasteel Rechteren” bestond een grote belangstelling.

De heer Goutbeek bleek wederom een rasverteller, die zijn betoog met veel prachtige dia's nog eens extra toelichtte.

Duidelijk werd de verbondenheid van het kasteel en de Hervormde kerk in Dalfsen met het geslacht van de familie van Rechteren.

Dank zij het “meekijken over de schouders van de respectievelijke eigenaars” lijkt het kasteel en haar bewoners een stuk dichterbij.

Oogstdag 2002

De oogstdag die we om de twee jaar willen houden is voor het komende jaar vastgesteld op woensdag 31 juli.

Bij slechte weersomstandigheden kan de dag eventueel verschoven worden naar 7 augustus.

De rogge is ondertussen reeds ingezaaid!

Expositieruimte

Het bestuur van de Imminkhoeve heeft besloten om de laatste asbestplaten van verschillende gebouwen te laten vervangen door nieuwe dakplaten. Onder die gebouwen valt ook de ruimte van de voormalige kinderboerderij.

Voor ons betekent het, dat de vernieuwing van het dak niet in de renovatie hoeft worden meegenomen.

Bestuur Imminkhoeve: heel hartelijk dank!

Bakkerij Dubbink 1936 - 1979

In 1811 in het gemeentehuis van den Ham liet Wielend Everts en 6 kinderen, wonende op het Dubbink in Linde, de naam Dubbink als familienaam vastleggen.

Hun kleinzoon Jan trouwde in 1861 met Martha Meijer en kwam in de Meu in Lemele te wonen, eerst als molenaar later als landbouwer/bakker. In 1869 werd Jan weduwnaar en hertrouwde in het jaar daarop met Willemina van Eerde uit Archem. Uit dit huwelijk werden evenals het eerste 3 kinderen geboren.

Marten, oudste zoon uit het 2^e huwelijk, bleef op het huis wonen en nam het beroep van zijn vader over van landbouwer/bakker. Hij huwde in 1897 Martha Kleinnijenhuis uit den Ham. Zij kregen 1 dochter: Willemina. Twee jaar later op 26 jarige leeftijd werd ook Marten weduwnaar. In 1901 hertrouwde hij met Kunnigje Meijer eveneens uit den Ham. Uit dit huwelijk werden 6 kinderen geboren: Jan, Maria Martha, Alberdina, Martha, Evert en Albert.

In 1928 overleed Marten op 55 jarige leeftijd. De oudste zoon Jan werd eerst bakker, maar omdat hij bakkerseczeem kreeg kon hij hier niet mee doorgaan en werd toen landbouwer. Albert bleef met zijn moeder op het 'oude huis' wonen en werd evenals Jan ook landbouwer. Evert werd toen de bakker. Hij ging onder anderen bij bakker Bosch in Daarle in de leer. In 1936 liet hij een nieuwe bakkerij met woonhuis in de kern van Lemele bouwen. Daar woonde hij eerst met 2 ongetrouwde zussen. Op een landdag leerde hij toen Gerrigje

Kamphuis uit Daarle kennen. In 1938 trouwden zij en moesten de beide zussen plaats maken voor Gerrigje. Kort hierop begon de voormobilisatie en Evert

De familie Dubbink in 1955

werd naar fort Pannerden gestuurd. De bakkerij werd toen door twee knechten ‘gerund’. In deze periode werd hun eerste zoon Marten geboren. Hierna zouden nog 9 kinderen volgen: Hennie, Corrie, Jan, Ria, Gerda, Karel, Greeth, Evert en Johan. Alle bakkerijproducten werden door Evert en zijn knechten zelf gemaakt: allerlei soorten stoeten van vloerbrood tot plaatbrood, krentenwegge, roggebrood, koek, beschuit, koekjes: sprits, speculaasjes, frou-frou, janhagel, kletsoppen, bokkenpoten, krakelingen, Dalfsermoppen, soesjes, pin-

Bakkerij Dubbink

dastengels, gebak: vruchten-, slag-roomtaarten. Maar **de** specialiteit, dat waren de “GEVULDE KOEKEN”

Al deze producten werden in een ouderwetse oven gebakken: d.w.z. eerst de oven met vuur (takkenbossen en later een oliebrander) verhitten, dan het vuur eruit en het brood erin.

Boven de oven was het altijd warm en daar werden dan ook de geschildte appels van de klanten gedroogd.

Vaak werd door de boeren de rogge zelf geleverd en werd voor de geleverde hoeveelheid rogge roggebroodbonnen uitgegeven. Wanneer er dan een roggebrood werd bezorgd werd er een roggebroodbon in-

Het vuur in de oven en ...

...het brood

RIJKSBUREAU VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD

VERVOERBEWIJS voor vervoer gemalen producten van loonmaalders terug naar bedrijf.

E. No. 227328

Dit formulier moet tijdens het vervoer in het bezit van den vervoerder zijn en op verlangen direct worden getoond aan bevoegde ambtenaren.

Terugvervoer van gemalen partij volgens vervoerbewijs naar loonmaalders
No. E. 256077

Aanvrager van dit bewijs
G. J. P. H. van der Horst

molenaar te Krommenhorn
is gerechtigd te vervoeren of te doen vervoeren een partij rogge (product)
groot 50 k.g. (gewicht in letters vijftig k.g.)
naar Dubbink E. (aankomst) Bakker
te Krommenhorn

Omlidnd gedeelte door molenaar in te vullen vóór de aanvang van het vervoer.			
Aanvang van het vervoer	<u>12.15</u>		19 <u>41</u>
	(datum in letters)		
te	<u>negen</u>	uur	<u>30</u> minuten
	(in letters)	(in letters)	
vervoerder	<u>J. H. van der Horst</u>		
	(naam)		
per	<u>W</u>		
	(vervoermiddel)		

N.B. De datum in het omlidnde gedeelte mag niet meer dan 3 dagen vóór datum van afgifte worden gesteld.
Onvolledig ingevulde biljetten zijn ongeldig.
R. O. Z.

Datum van afgifte: 1941
[Handtekening] Plaatselijke Bureauhouder
(handtekening)

geleverd en was men alleen het bakloon van enkele centen verschuldigd. Deze constructie van roggebrood- bonnen leverde gedurende de oorlog nog de nodige problemen met de Duitsers op. En terecht want voor het transport voor de rogge was een vervoerbewijs nodig en daar werd nog al eens mee gesjoemeld en kwamen er meer roggebrood- bonnen in omloop dan officieel was geleverd. Bovengenoemde producten werden voor het grootste gedeelte aan huis bezorgd. In en vlak na de oorlog met paard en wagen en in een strenge winter zelfs met een zelfgemaakte arrenslee en uiteraard met de transportfiets met de broodmand voorop. Vooral gebak bezorgen op de fiets was een hachelijke onderneming. In 1949 kwam de eerste auto en werden paard en wagen afgeschaft. Op een gegeven moment werd een knecht te duur, werd de bakkerij wat geautomatiseerd en werden de kinderen ingeschakeld om in de bakkerij te helpen en brood te bezorgen.

Begin jaren vijftig haalde Evert het diploma van ijsbereider en werd er een ijssalon geopend. Ook werd er een ijscowagen (driewieler) aangeschaft en stonden de kinderen bij toerbeurt met ijsjes van 5, 10 en 25 cent aan de 'autoweg' naar de Lemelerberg.

In 1959 werd Evert getroffen door een hartaanval en kwam Jan noodgedwongen in de bakkerij. Hij haalde allerlei diploma's om later de bakkerij te kunnen voortzetten, maar zag daar uiteindelijk toch zijn toekomst niet liggen. Ondanks dat Evert en Gerrigje 10 kinderen hadden was er geen opvolger voor de bakkerij.

In 1971 stopte Evert met het bezorgen van brood en in 1979 werd de oven voor altijd gedoofd.

In 1989 werd het huis verkocht en verhuisden Evert en Gerrigje naar Ommen waar ze samen nog enkele jaren van de rust hebben genoten.

Jappel krabb'n

Van de werkgroep "Oude ambachten en werktuigen" komt in deze uitgave het aardappelrooien of te wel het "jappel krabben" aan de orde. Ook valt er weer veel te melden over onze inventarisatie cq ontvangsten van oude landbouwwerktuigen en gereedschappen.

Voor menige oudere onder ons roept dit iets van somberheid op. Niet zo verwonderlijk want het "jappel krabben" was voor menige boer een zware en langdurige klus onder vaak erbarmelijke weersomstandigheden. Zwoegen in de natte grond van 's morgen vroeg tot 's avonds laat, want de aardappelen moesten eruit. Kromme stijve ruggen, kapotte vingertoppen, ondanks de metalen of rubberen beschermdoppen en koude natte knieën droegen vooral niet bij tot enige arbeidsvreugde. Het enige positieve wat je zou kunnen bedenken was dat van het saamhorigheidsgevoel dat ontstond doordat de gehele familie bij elkaar werd getrommeld om een stuk land te rooien.

Manna, Derk Krul, Hendrik en Hendrikje (zus) Grefelman op het jappellaand

"Mut èrst nog eff'n in jappel stekk'n" betekende dat er eerst nog moest worden opgestoken. De 'opsteker' zette de greep achter de plant en bewoog deze heen en weer, om de aardappelen los te maken en haalde ze bovengronds. Op hun knieën zochten de rooiers, vaak vrouwen, in de omgewoelde aarde de aardappelen. De aardappelen gingen in een mand die in de wipkar of op een hoop werden gelost. Deze situatie duurde tot ver na de Tweede Wereldoorlog, daar het nog steeds ontbrak aan een goed werkende machine. Links en rechts was al vanaf 1900 geëxperimenteerd met verschillende constructies maar een echte oplossing kwam er maar niet.

Pas in de jaren vijftig kwamen er volautomatische voorraadrooiers in de vorm zoals we ze nu kennen.

Na de oogst werden de aardappelen opgeslagen op of dichtbij het erf, in een kuil. De 'jappelkoele' had vaak een lengte van 40 tot 50 meter,

was een spit diep en ongeveer 1,5 meter breed. De oogst van een hectare kon er in een hoop van 1 meter hoogte in. Met stro, aardappelloof en zand dekten men de bult af. Een deel dat voor varkensvoer was bestemd werd gestoomd. Eerst deed men dat vaak zelf in de ‘kokkepot’, later door een rondtrekkende stoommachine, die de boeren één voor één

Jentje en Jantje van Goor bie de jappelkoele

bezocht om de aardappelen vanuit de kuil te stomen. Na het stomen gingen ze opnieuw de kuil in. In combinatie met ‘Spurrie’ was dit een geurig koningsmaal voor de varkens.

Naast het gebruik als veevoer en eigen consumptie had ook menige boer zijn eigen vaste afnemers, tot in Hellendoorn en Nijverdal. Met

Gerrit Jan en Hendrikje Hallink aan het sorteren

paard en wagen werden deze jaarlijks bezocht om de aardappelen af te leveren tot zelfs –via het vaak te kleine kelderraam- in de kelder. Voordat de consumptie- aardappelen afgeleverd konden worden moesten deze eerst nog worden gesorteerd op grootte en in jute zakken op de bascule worden afgewogen. Veel handwerk maar het bracht goed geld in het laatje.

Aangeboden werktuigen.

Het gaat goed met de bezittingen van het ‘Lemels Arfgoed’. Opnieuw hebben we enkele antieke voorwerpen aangeboden gekregen, t.w.

- Worstmolen, aangeboden door Hendrie Arnold, uit Lemelerveld.
- Enkel-scharige houten ploeg, trekzaag en houten wagenwiel, via Seine Ardesch uit Lemelerveld, aangeboden door Mevr. v. d. Meye, Dalmsholte.

In Lemele bezochten we de Fam. Warmelink (Vloedgraven) waar we de volgende spullen hebben bezichtigd en aangeboden hebben gekregen:

- Kafmolen, merk Amazone.
- Hekel, werd gebruikt om stro te behandelen (dakdössn) voor dakbedekking. We begrijpen nu, bij het spreekwoord “Iemand over de hekel halen”, dat het er dan niet best uitzag voor die persoon.
- Houten hooihark, enkele tanden waren reeds geschonken aan de fam. Houtworm.
- Hand aangedreven maaibalk-slijpmachine, incl. 2 maaibalk messen.

Alle gulle gevers hartelijk dank! We zullen hier als ware conservatoren mee omgaan en t.z.t. zeker in onze expositie ruimte tentoon gaan stellen.

PS. Het ligt in onze bedoeling om per uitgave een landbouw activiteit als onderwerp te kiezen. Het is natuurlijk het leukst als deze artikelen worden verfraaid met afbeeldingen uit de eigen omgeving.

Daarom bij deze onze oproep voor foto's, welke als onderwerp de voorjaarsactiviteiten als ploegen, eggen, zaaien, etc in beeld brengen. Dus heeft u een foto die hier betrekking op heeft, aarzel niet en neem contact met ons op.

Ook blijft natuurlijk de kennisgeving en/of aanbieding van oude landbouwwerktuigen en gereedschappen nog steeds geldig.

Gerrit Jan Hallink, tel. 0572 331774
Gerrit Grefelman, tel. 0572 331505

De houten ploeg, trekzaag en wagenwiel aangeboden door mevr. V.d. Mije

Wat is dit?

Deze keer geen vraag **wie** er op de foto staat, maar **wat!** Mevrouw Ardesch van de Langsweg is verhuisd naar de Dooweg en bij het rommelen in het oude ijzerwerk in de schuur vond ik dit voorwerp: Het lijkt op een beschuitbus, er zitten beugeltjes aan om riemen of dergelijke aan te bevestigen, het deksel scharniert en wordt met een veersluiting dichtgeknipt. De bus is van metaal en is 28 cm hoog en heeft een doorsnee van 12 cm. Wie weet wat het is?

Dick Vos tel.: 331729.

Veldnamen.

De veldnamen in het gebied tussen Regge , Overijssels kanaal en de Lemelerberg zijn de afgelopen jaren aardig compleet vastgelegd. Het gebied tussen de Lemelerweg en de rijksweg tussen Lemele en de Meu moet nog in beeld gebracht worden. De streeknamen ten noorden van de zandweg langs de fam. Dijk richting de Lemelerberg zijn klein in getal.

Wat ons bekend is zijn 2 namen t.w.:

1. het Blik – gebied tussen (vroeger) Paarhuis , (vroeger) Horsman en de camping Lemelers.
2. de Grondshoek : grond van Marten van Grondsdieks (de fam. Immink)(nu wordt deze grond gebruikt door de camping als voetbalveld.)

In een volgende uitgave zullen we het nog “openstaand” gebied afwerken.

De commissie veldnamen sluit daarbij dit onderzoek en stapt over op het onderzoek van boerderijen , erven , geslachten en familienamen. Omdat bij het onderzoek van de veldnamen in het gebied ten noorden van de autoweg steeds weer de naam Kiesemoat opdook , starten we met deze familiaam.

De commissie , bestaande uit Alie , Seine , Hendrik en Adri , zoekt tevens uitbreiding. Wie zich geroepen voelt, wordt verzocht zich te melden.

Familienaam Kiesemoat.

Bekend is wel het gezegde : bie Kiesemoat noar bov'n. Men bedoelde dan dat men bij Kiesemoat de autoweg opging naar de Lemelerberg. Wie was Kiesemoat?

Het huis, nu eigendom van de familie Van der Wijck (daarvoor Freek en Dina Horsman), werd vroeger bewoond door ene Kiesemoat.

Die naam bleef aan dat dat huis verbonden.

Jan Espeldoorn, geboren in 1843 te Ambt Hardenberg, trouwt in 1881 met de zeventien jaar jongere Dina Wolters († 1892) en huurt het huis van Kiesemoat.

Zij kregen 4 kinderen: Hendrik (* 1888), Aaltje (* 1882),

Janna (* 1891, † 1893) en Derk Jan (* 1885, † 1902).

Aaltje (bijnaam = “Eulemeule”) bleef op het ouderlijk huis wonen en trouwt op 18 november 1910 met Hendrik Jan Willems (bijnaam = “Hendrikjanoom” en “Hut Hendrik Jan”).

Uit dat huwelijk werden 4 kinderen geboren : Dina , Gerrit Jan , nogmaals Gerrit Jan en Gerrit. De Gerrit Jannen overleden op 2 en 1 jarige leeftijd.

Het was toen gewoonte om als een kind overleed, de volgende boreling, indien van hetzelfde geslacht, de naam van het overleden kind te geven. Vandaar 2 keer dezelfde naam.

Dina trouwde met Freek Horsman; zij waren de laatste “vaste” bewoners van huize Kiesemoat.

Hendrik Espeldoorn werd in dat huis in 1888 geboren.

Hij trouwde op 26 april 1912 met Alberdina Kleinlugtenbelt en ze trokken bij haar ouders in. Deze ouders waren Albert Jan Kleinlugtenbelt en Geesje Kerkdijk en ze woonden aan de Regge. (hier heeft later

Hendrik Espeldoorn en Alberdina Kleinlugtenbelt

de fam. Bakker gewoond, nu de familie Bergman).

Hier werden 3 van de 7 kinderen geboren, te weten Albert Jan, Dina en Gerrit Jan.

Omstreeks 1920 verhuizen ze weer naar de Lemelerberg (waar nu Jenny Espeldoorn woont).

Hier worden nog vier kinderen geboren: Dika, Geesje, Jansje en Herman.

Hendrik Espeldoorn bouwde in 1936 zijn huis aan de autoweg. (nu woont daar de fam. Dijk) en woonde daar met zijn vrouw Alberdina Kleinlugtenbelt. Hendrik Espeldoorn was van vele markten thuis; geld was natuurlijk welkom bij een groot gezin. Zo handelde hij in kippen, die hij, de avond van tevoren gebracht, dinsdags in Ommen op de markt verhandelde.

Ook was hij monsternemer, petroleumventer en melkboer

(ophalen van melk bij de boeren). Op zijn statige herenfiets, zwarte pet op, rechtop gezeten heeft hij nog lang het straatbeeld op de Lemelerweg gevuld.

Hun dochter Dika trouwde in 1948 met Gerrit Schrijver en trok bij hen in. Ook oma Geesje Kerkdijk woonde nog bij hen in.

Albert Jan trouwde in 1934 met Johanna Kerkdijk en heeft ook nog ingewoond in het huis aan de Regge. Daar werd Dinie (1935) geboren. In 1936 verhuisden ze naar het witte huisje aan de Lemelerberg. Daar worden Manna, Henk, Jan en Jenny geboren. Ook hebben ze

nog een tijdje aan de Kerkweg (eind 50-er jaren) gewoond, waar Rikus het levenslicht zag. Omstreeks 1965 is het gezin weer teruggekeerd naar de Lemelerweg.

In 1972 kochten Albert Jan Espeldoorn en Gerrit Schrijver (in Lemele sprak iedereen in het dialect van Albert Jan van Kiesemoat en Gait Schriever) van de geref. Kerk Lemelerveld de heidegrond die pal achter het huisje van Albert Jan lag.

Van het witte huisje en de prachtige paarse heide is nog een schilderij gemaakt en dit hangt bij Jenny aan de muur. Hendriks bijnaam Kiesemoat komt dus oorspronkelijk van een ander "erfnaam".

*Alberdina Kleinlugtenbelt en
Johanna Kerkdijk*

(De naam "Kiezemoat" komt in Ommen in verschillende schrijfwijzen voor: Kiezemaat, Kezimaat, Kezemaat, Kesimaat en Kesemaat.

Kesimaat komt het meest voor.

Bron: de begraafregisters van de bur-

gerlijke stand van de gemeente Ommen.)

Vragen:

- zitten er in de bovenstaande tekst onjuistheden?
- wie heeft het witte huisje bouwd?
- is hier nog informatie over?
- wanneer is de familie A.J. Espeldoorn naar de Kerkweg ver-

huisd en waarom?

- had Hendrik zelf ook vee?
- zijn er nog leuke anekdotes of foto's?

Adrie Pouw tel.: 331455

*Schilderij van het huisje van de familie Espeldoorn
(helaas hier niet in kleur)*

Um 'n heard

Deur Bertha Manenschijn

Proatende diern.

De duusternis was al vrog evallen. 't Was stille op 't laand; 't wark was kloar. De mèensen zaten in huus. Op dissen leste dag van het joar hadden ze zat egetten. Onderwiel det de boerinne en de meid de ofwas weg-warkt, zat de boer met zien knech bie 't vuur.

Zo gauw de vrouwleu kloar waarn, ging'n die ok zitten. D'r word eproat oaver 't veurbiegoande joar.

Dan vrög de boer an de knech: “Weet ie det de diern vanoavond kunt proaten?”

De knech schudden van nee.

“Nou” zee de boer, “zo gauw as 't middernach is, kunt de diern met mekoare

proaten, net zo as wie noe doot.”

De knech den geleuven der niks van. “Det heb ik nog nooit eheard”, zee hee.

“Det is mar good ok” zee de boer en hee begon oaver wat anders.

Teegn 10 uur gingn zee noar berre. De knech noar zien kaemertie in de hilde boaven de peerdestallen.

Mar he kon de sloap neet vatten. He most steurg an het verhaal van de boer deenken, dat de diern konnen proaten. Hee bedach een plannegie. As ik noe is wakker blieve tut middernach, dach he, dan kan 'k heuren of 't woar is.

Toen de klokke 12 uur sloog, kröppe veurzichtig uut berre. Hee deet stillegies de deure van zien kaemertie lös en keek oaver de raand van

“Wie wordt de komende wakke nog drok” zeej 't oolde peerd.
Hoezo?” vreug 'n aandern.

Wie mot d'r nog eene noar 't karkhof brengn.”

“Och nee toch, wie dan toch?”

“De knech” zee 't oolde peerd.

Toen de knech dit heuren, schrök 'e zo, dat 'e van de hilde veul. Doar vond de boer 'm de volgende maen.

't Won 'n drukke wakke veur de peerde.

Ende.

Opmerking:

In dit verhaal kunnen de dieren praten tijdens de oudejaarsnacht. Er zijn ook verhalen dat de dieren praten tijdens de kerstnacht. Wie kent er nog meer van dit soort oude verhalen waarin dieren of dingen kunnen praten, of wie kent er iemand die ze nog kan vertellen.

Geef mij dan even een telefoontje.

Bertha Manenschijn, tel 331363.

De Slacht op de Boerderij

Van mevrouw Warmelink-Vloedgraven kregen wij het boekje “De Slacht op de Boerderij”, geschreven door mevrouw C.H. van der Wiligen, landbouwhuishoudlerares te Woudenberg.

Helaas staat er geen datum op het boekje, maar het lijkt mij van net na de oorlog, toen er nog volop “thuis” werd geslacht.

Slachten op de boerderij gebeurt al lang niet meer, maar menigeen zal zich de ladder herinneren met het geslachte varken dat in de herfst menig boerderij “sierde”. Het boekje begint met een waarschuwing:

“Onzindelijkheid bij de slacht, Heeft menig onheil voortgebracht”

Een paar opmerkelijke stukjes uit het boekje:

“Gebruikt men de darmen van het eigen slachtdier voor de worst, dan reinigt men deze met water en zout en schrappt ze dan met behulp van een lepel schoon of wrijft ze met droog zout af. Om na te gaan of dit goed gebeurd is en om te zien of er geen dunne plekken in zitten, blaast men de darmen met een fietspomp even op. Na goed spoelen in

water, laat men de sterke lucht er in water met azijn aftrekken. Wil men rolpens maken dan moet men de maag als volgt schoonmaken: de inhoud voorzichtig verwijderen, dan de maag goed uitspoelen en omkeren. Met een strowis en zout haalt men het slijmvlies van de binnenkant weg. Hart en lever zet men in koud water—de nieren blijven nog in het varken zitten.

Na het uitsnijden.

De reuzel wordt gemalen en in een braadpan verwarmd tot de massa uitgesmolten is. Met een schuimspaan schept men de kanen eraf, of men giet alles door een vergiet in een pot of emmer. Het vet laat men zolang zonder deksel op de pan afkoelen totdat zich geen druppels waterdamp meer tegen een koud deksel afzetten. De kanen kan men verwerken in stampot, of gebruiken voor de boterham. De reuzel stolt en kan in een koele, donkere omgeving lang goed blijven. Wanneer men van die reuzel gebruikt, houdt dan de oppervlakte zo glad mogelijk, om bederf te voorkomen.”

In het boekje staan ook een aantal recepten; hieronder volgt de eerste:

Balkenbrij.

De ingrediënten hiervoor zijn: levervocht (van gekookte lever), bouillon van de kop en van de worsten, eventueel nog kaantjes of een gedeelte van de lever; bovendien boekweittenmeel, peper, zout, nagelgruis en nootmuskaat.

In sommige plaatsen kan men een gepast kruidenmengsel kopen.

Soms verwerkt men er nog rozijnen in; hierdoor wordt de brij echter minder lang houdbaar.

Breng het nat aan de kook, met alles erin, behalve het meel. Wanneer de massa kookt, strooit men er $\pm$ 200 gram meel per liter vocht in.

Men moet goed roeren; de brij is gereed, wanneer de lepel er rechtop in blijft staan en het mengsel “puft”. Druk de warme brij in schalen, die met koud water omgespoeld zijn.

Bak de koud geworden brij in plakken van $\pm$ 1 cm dikte in reuzel; desgewenst kan men ze tevoren door de bloem halen.

Balkenbrij wordt op de boterham gegeten met suiker of stroop.

Wie heeft nog meer “oude” recepten? Graag naar Dick Vos.

Van wie bin ie d'r iene??

Vroeger had lang niet iedereen een achternaam. Vooral in het oosten van ons land was het de gewoonte om de kinderen de voornaam van de vader als achternaam te geven. Hendrik, zoon van Jan werd dan Hendrik Jans(zoon) en Hendrika, dochter van Hendrik werd dan Hendrika Hendriks. In andere delen van Nederland komt dit verschijnsel ook wel voor, maar in veel mindere mate. In 1811 tijdens de franse overheersing moesten allen mensen die nog geen achternaam hadden een naam aannemen. Deze werd vastgelegd in het Register van Naamsaanneming in de gemeente waar men woonde. Dit register is vaak in het nederlands, maar soms ook in het frans. Behalve de naam van de vader worden ook de kinderen vermeld die deze naam voortaan als achternaam moeten voeren. De moeder wordt in het register niet vermeld, maar staat soms bij de naamsaanneming van haar vader. In latere akten van de burgerlijke stand b.v. overlijdensakten staat haar naam nog vaak op de oude manier opgetekend. Hieronder volgt het gedeelte van het Register van Naamsaanneming van de gemeente Ommen van de Lemeler buurtschap.

<i>Oude naam</i>	<i>Nieuwe naam</i>	<i>Kinderen</i>	<i>Leeftijd en woonpl.</i>
Willem Roelofs	Willem Wiltink	Jan	14
		Roelofje	16
		Jennigje	12
		Hendrikje	6
		Dina	1 ½
Hendrik Meesters	Hendrik Meesters	Gerrit	6
		Egbert	3
		Ebbigje	1

Gerrit Arends	Gerrit Arends	Arendina	20(Bestem
Klaas Veltman	Klaas Veltman	Jennigje	5
		Janna	4
		Aleida	2
		Hendrik	1
Jan Olde Hallink	Jan Olde Hallink	Willem	2
		Hendrikje	1/8
Hendrik Hoekman	Hendrik Hoekman	Mannes	4
		Gerrit Jan	¼
		Hendrikje	6
Jannes Santman	Jannes Santman	Mannes	13
		Berend	10H'doorn
		Jan	8
		Mannes	4
Jan Jans	Jan Nijman	Jan	15
		Mannes	6
		Berendina	4
Gerrit Leferts	Gerrit Immink	Berend	31
		Jennigje	26
		Gerrit Jan	22
		Berend Jan	11
		Lefert	41
		Jan	36
Hendrik Wevers	Hendrik Wevers	Jan	7
Jan Alferink	Jan Alferink	Jennigjen	26
		Margje	23
Jannes Groten	Jannes Groten	Mannes	30denHam
		Gerrit	26 Lemele
		Fennigje	21 Lemele
		Berend	4 den Ham

		Berendje	1 den Ham	
Hendrikus Grondman	Hendrikus Grondman	Gerritjen Aaltje	2 ½ 1	
Jan Berends	Jan Berends	Steven Derk Aaltje Gerrit	14 12 9 5	
Harmen Remmink	Harmen Remmink	Janna Jan Albertjan Hendrikje	11 9 5 ?	
Jan Huismink	Jan Huismink	Aleida Margje Hendrikje Gerrit Gerrit Jan Jennigje	6 12 9 6 4 2	
Albert Jans	Albert Warmink (tekent als Albert Wermink)	Dina Hendrik Jennigje Jan Derkjan	18 15 13 11 2	
Hendrik Bloten	Hendrik Bloten	Evert Gerridina Hendrikje Jennigje Dina	12 10 7 3 ¼	
Jan Willems	Jan Bloten	Willemina Jennigje Gerridina	5 3 1	
Gerrit Egberts	Gerrit Ootmink	Hendrikje Gerridina	22 Hdoorn 20 Hdoorn	

		Hendrika	15 Lemele
		Geesje	11 Lemele
Albert Gerrits	Albert Sogen (tekent als Albert Soogen)	Maria	29 Lemele
		Dina	28denHam
		Jennigje	26 Dalfsen
		Gerrit	17 Lemele
		Hendrikje	6 Lemele
		Harmina	2 Lemele
Albert Hendriks	Albert Grefelman	Hendrikje	1
Jan Jans	Jan Velthuis	Aleida	6
		Jan Hendrik	1
Arent Hendriks	Arent Bennink	Hendrika	35 Archem
		Hendrikje	32 Junne
		Jan Hendrik	22 Lemele
		Dina	21 Junne
		Aaltje	16 Lemele
Evert Jansen	Evert Noortkamp	Willem	14
		Janna	11
		Jennigje	2
Hendrik Aaftink	Hendrik Koopman	Aagje	11
		Eva	9
		Gerrit Jan	7
		Hendrikje	5
Jan Harms	Jan Bergman	Egbert	23 in dienst
		Harmina	25
Willem Rensen	Willem Rensen	Maria	22
		Jan	20
		Willem	18
		Arend	16
		Hendrika	12

Hendrik Jans	Hendrik Klein Huismink	Maria	21
		Jan	7
		Hendrika	5
		Elsje	3
Gerrit Teunissen	Gerrit Hallink	Gerridina	19
		Teunis	17
		Geesje	15
		Egbert	13
		Gerrit Jan	9
		Jan	7
		Gerrit	2
Hendrik Aaftink	Hendrik Aaftink	Margje	11
		Eva	9
		Gerrit Jan	7
		Hindrikje	5
Wiegert Hendriks	Wiegert Schurink	Hendrik	6
		Gerrit	1

Volgende keer Archem en Giethmen

Dick Vos

De Lemeler Marke

Hieronder volgen de notulen van twee vergaderingen van de Lemeler Marke

Vergadering Lemeler Marke 16 Augustus 1851

1851 den 16 Augustus is er in de School te Lemele vergadering gehouden door de Gewaarde en Ongewaarde ingezetenen der Buurschap Lemele of deelhebbers dier Markte en alwaar de volgende werkzaamheden hebben plaats gehad.

1. Gaf de Marktenrigter verslag van de berekening door E. Ravenshorst gedaan, hoeveel ieder competeert van de onteigening der gronden benoodigd tot het geprojecteerde kanaal van Zwol op Almelo; alsmede hoe veel ieder na aftrek van hun debet aan de Markte alsdan nog hebben of betalen moeten.

2. Werd er met algemene stemmen besloten dat de Marktenrigter te zijnen huize op Maandag en Dinsdag daaraan volgende zich zouden onledig houden met het uitbetalen dier gelden welke de belanghebbenden competeerden; en ten

3. Dat er een termijn van ééne maand verleend werd om het nog verschuldigde aan de Markte door de schuldplichtigen bij den Marktenrigter te komen voldoen.

4. Bragt de Marktenrigter als onderwijzer der jeugd ter tafel een verzoek of men gezamenlijk niet kon goed keuren dat zijn zoon Lefert Immink in zijne plaats als onderwijzer der jeugd te Lemele werd aangesteld en wel bepaaldelijk met die voordelen welke het schoolmeesters plaatsje oplevert.

Waarop met algemene stemmen goedgekeurd is om die middelen in het werk te stellen welke strekken kunnen om Lefert Immink in zijn vaders plaats als onderwijzer der jeugd te Lemele aan te stellen, met bijvoeging van het volle genot van het zoogenoemde Meestersplaatsje, doch met die opmerking tevens dat de meerdere schadden, turf of heidegrond, die thans door de verdeeling der Markte Lemele, aan hetzelfde zijn toegevoegd, als niet benoodigd bij dat plaatsje beschouwd kunnende worden, die gronden ter beschikking van de gewaarde en ongewaarde deelhebbers, als eigenaars van het meergenoemde Meestersplaatsjen zullen verblijven.

5. Kwam er een verzoek van Arend Kleinlugtebelt ter tafel, om, even als de andere Marktmeijers in Lemele, door aankoop eigenaar te mogen worden van het zoogenaamde Beltmans plaatsje onder de verplichting tevens om het overvaren op de rivier de Regge bij voort-

during te blijven doen.

6. Waarop na eenige deliberatien besloten is eene commissie van drie leden te benoemen waartoe benoemd zijn de Heer E. Engberts, E. Ravenshorst en B.J. Immink, welke gezamenlijk in overleg zouden treden, of men daartoe ene bestaanbare acte zou kunnen opmaken of op welke eene wijze men aan dit verzoek een goed einde zou kunnen krijgen; waarna deze commissie van hunne werkzaamheid in dezen op de eerstvolgende vergaderin verslag zal uitbrengen. Verder op deze vergadering niet meer verhandeld zijnde, werd dezelve gesloten op jaar en dag als boven.

Vergadering 28 November 1851

1851 den 28 November is er ten Huize van Gt. Ootmink te Lemele weder vergadering gehouden door de Gewaarde en Ongewaarde ingezetenen en deelhebbers der Markte Lemele.

1. Bragt de Heer E. Engberts als lid der Commissie in de vorige resolutie van d: 16 Aug. j.l. vermeld de opgemaakte koopacte betrekkelijk het Beltmans ter tafel welke na enige deliberatien en kleine verandering goedgekeurd werd, om als nu op zegel over te schrijven.

2. Werd er bepaald dat men nu eene lijst zal formeren waarna de ingezetenen of deelhebbers der Markte Lemele naar evenredigheid zullen bijdragen tot het onderhouden van de in de zoo straks bedoelde koopacte vermelde schuit, gelegen op de rivier de Regge voor het huis van Arend Kleinlugtebelt; waartoe eene commissie benoemd is van drie leden bestaande uit M. Zandman Sr., Jan Hk. Velthuis en B.J. Immink welke laatste als penningmeester zal ageren. Ieder jaar zal eene dezer leden aftreden om door een ander vervangen te worden.

Deze leden zullen in last hebben, volgens de koopacte met A. Kleinlugtebelt gemaakt, de schuit zoo veel mogelijk goed te onderhouden en de kosten daartoe benoodigd volgens genoemde lijst in te vorderen.

3. Is op verzoek van E. Arnold aan hem toegestaan dat de interest voor hem aan G.J. Koopman te Lenthe door de marktenrigter betaald, de Markte in rekening zal gebragt worden.

Dick Vos

*'t Gif wat extra charme an dit mooie boernlaand
Archem, woar de beeste een plekke in de schemme
vindt*

*En een perfecte schuulplaetse as de reagn begint
Een boerschop met zien sfeervolle Beukenallee
Kronkelend langs bossen, velden en stee
Met mooie vennegies, de Zunnebelten en Krikkemoat
Woar reigers vist en zwaen gracieus deur 't water goat
In 't tweedonker mangs nevelflarden oaver de weiden
trekt*

*Die de beume dan in mysterieuze umhulsels stekt
Archem woar reangdruppels bie zunlich een
reangbooge schiet
Woar dan een kleurig décor teeng de bosraand
ontstiet*

*De vleermoeze achter het veanster wakker wödt
Het oamdood een purpren gloed oaver de barg hen
schöt*

*Mar in het nog prille ochtendgloorn
Streelt 't vogelconcert met wille oew oorn*

*Joa, Archem is gloepens mooi en zo karakteristiek
Elk joargetiede hef zien beking en is zo uniek
Die sfeer in det landschap woar maek ie det nog met
Zo is mennigeen deur disse schoonheid besmet.*

Colofon:

Bestuur Stichting 't Lemels Arfgoed

M. Wilts, Korteveldeweg 2, 8148 RE Lemele voorzitter

A. Pouw, Glintweg 1, 8148 RM Lemele secretaris

D. Vos, Huusminkstg 1, 8148 PR Lemele penningmeester

B. Manenschijn, Maanweg 2, 8148 RV Lemele lid

B. Duerink, Lemelerweg 41, 8148 PB Lemele lid

Bankrelatie: Rabobank Ommen - Rek.nr. 34.89.36.877

Kontaktpersonen werkgroepen:

Geschiedenis van winkels en bedrijven:

Bert Duerink, tel.: 331216

Boerderij, straat- en veldnamen onderzoek

Adri Pouw, tel.: 331455

Samenhang families/voorouderonderzoek

Dick Vos, tel.: 331729

Klederdracht:

Bertha Manenschijn, tel.: 331363

Oude ambachten en werktuigen:

Gerrit Jan Hallink, tel.: 331774

Vormgeving en redactie: Dick Vos

Het tijdschrift "t Lemels Arfgoed" verschijnt twee keer per jaar.

Een abonnement (donateur) wordt geacht aan het begin van het jaar te zijn ingegaan en kost voor inwoners van Lemele minimaal f 10,- en voor belangstellenden buiten Lemele minimaal f 15,- in verband met portokosten.

Bij betaling door overschrijving bij "Mededelingen" adres en woonplaats vermelden omdat op de rekeningafschriften alleen de naam wordt vermeld.

Overname van artikelen alleen na toestemming van de auteur.